

نشر کازرونیه و متون در آستانه نشر

چکیده

نشر کازرونیه در سال ۱۳۸۰ به منظور شناخت عمیق‌تر و بیشتر این منطقه از جغرافیای ایران و نیز انتشار آثار فرهنگی و علمی دانشوران، شعرا و ادبای این منطقه، با مدیریت و نظارت آقای عمادالدین شیخ الحکامی بنیان نهاده شد و به چاپ و نشر چند کتاب، توفیق یافت. این نشر، سه متن با موضوعات عرفان، شعر فارسی و فقه نیز در دست انتشار دارد که عبارتند از ۱. معدن الدرر فی سیره الشیخ حاجی عمر: تألیف شمس الدین محمد عمری مرشدی (در حالات، مقامات، کرامات و شطحیات حاجی عمر لر از عرفای سده هشتم و نهم نخستین سده نهم هجری). ۲. دیوان حیدر شیرازی از شعرای سده هشتم هجری. ۳. شروط فارسی: تألیف شمس الدین محمد درستی (در شروط، که از شاخه‌های دانش فقه است).

نشر کازرونیه با هدف انتشار تحقیقات و آثار حوزه فرهنگی شهرستان کازرون در سال ۱۳۸۱ چهار کتاب منتشر کرد. از میان آثار در دست انتشار نشر کازرونیه در سال جاری، تصحیح و پژوهش سه نسخه خطی ذیل در اینجا معرفی می‌گردد:

۱. معدن الدرر فی سیره الشیخ حاجی عمر، تألیف: شمس الدین محمد عمری مرشدی، پژوهش دکتر عارف نوشاهی و دکتر معین نظامی.
برای معرفی این اثر بخشی از یادداشت استاد ایرج افشار که متن کامل آن در ابتدای کتاب منتشر خواهد شد، عیناً نقل می‌شود:
«... فارس از نظر گسترش تفکر و آداب اهل تصوف پس از خراسان اهمیتی درخور پژوهش دارد. در این سرزمین بزرگانی چون ابو عبدالله خفیف شیرازی، شیخ ابواسحاق

کازرونی (شیخ مرشد)، روزبهان بقلی، امین الدین بلیانی و صاحبان خرقة و مسند دیگری که نامشان را در شدّ الازار می‌بینیم از قرن چهارم به بعد، صاحب نفوذ بوده و هر یک با خصایصی که از آنها ذکر شده است نه تنها در جامعه و میان مردم شهر و روستا پناه و مراد بوده‌اند بلکه در جریان‌های سیاسی و حکومتی هم مظهر و منشأ اقداماتی شده‌اند. بعضی از این صوفیان پایه‌گذار سلسه‌هایی بوده‌اند که چند قرن مریدانشان از منطقه فارس تا صفحاتی از بلاد نزدیک به دریای چین را در حوزه نفوذ خود داشتند مانند مرشدیه که گسترش قابل توجهی یافتند و پیوستن حاجی عمر لر به آنها حکایت از آن دارد که آوازه آن مکتب و مسلک به نواحی غربی ایران هم رسیده بوده است.

کتاب معدن الدرر که عارف نوشاهی، معرفی‌کننده تفصیلی و به چاپ رساننده متن آن است، عارف دیگری را به ما می‌شناساند که نامی و ذکری از او بر ایمان مشخص نبود. این کتاب به اصطلاح سرگذشت‌نامه و دربرگیرنده حالات و مقامات و کرامات و شطحیات اوست و از زمره متونی است مانند سیرت ابن خفیف شیرازی و فردوس المرشدیه شیخ مرشد ابواسحاق که هم از لحاظ تاریخ تصوف واجد اهمیت است و هم از اسناد محلی بسیار مفید برای کسب اطلاعات جغرافیایی تاریخی و تاریخ اجتماعی فارس می‌باشد.

عارفی که معدن الدرر به وصف خوارق عادات و کرامات و حالات او اختصاص دارد، نامش حاجی عمر لر است ملقب به ناصرالدین که به مناسبت تعلق خاطر یافتن به افکار سلسله مرشدیه، از لرستان به کازرون هجرت می‌کند و به سن آن سوی صد (حتی صد و یازده) در ۸۲۶ قمری از جهان درمی‌گذرد و برادرزاده‌اش این کتاب را بر اساس شنیده‌ها و دیده‌هایش به قید تألیف درمی‌آورد. مؤلف بنا بر تجسس آقای عارف نوشاهی میان ۸۲۰ - ۸۲۶ متولد شده بود. آخرین تاریخی که در این متن دیده می‌شود سال ۸۶۹ قمری است که مربوط به سال تولیت امام الدین محمد بن بدرالدین سلیمان دوم متولی خانقاه حاجی عمر واقع در شیراز بوده است.

عارف نوشاهی در مقدمه نام راویان اخبار مربوط به حاجی عمر، مریدان و نزدیکان و امرا و سادات و علمای معاصر او را جدا ساخته و احصا کرده است، پس در این یادداشت متعرض آنها نمی‌شوم.

جز این به طور خلاصه اخبار مربوط به ادوار حیات و رفتارهای شخصی و اخلاقی حاجی را از لابلای متن بیرون کشیده و در مقدمه خود گنجانیده است؛ نیز تعلیقاتی که

مصحح بر کتاب افزوده هم از زمره موارد گشاینده و روشن کننده نسبت به معضلات متن و یا عبارت از ترجمه آیات و اقوال عربی است. جز آنها بعضی نکته‌ها که برای توجیه اهمیت متن مفید تواند بود در این یادداشت عرضه می‌شود...».

۲. دیوان حیدر شیرازی، پژوهش سید علی میرافضلی

حیدر شیرازی از شاعران گمنام سده هشتم هجری و از همشهریان و هم‌عصران حافظ است. در مورد این شاعر و شعرهای او در کتاب‌های تاریخ ادبیات و تذکره‌های شعر سخنی به میان نیامده است و چیزی از زندگانی او جز آنچه اشاره‌وار در دیوانش قید شده نمی‌دانیم. وی به تقریب در ربع اول قرن هشتم در شیراز به دنیا آمده و در اواخر این قرن درگذشته است. در دیوان او اشعاری در مدح نصره الدین یحیی (مقتول در ۷۹۵ ق) از حکمرانان محلی آل مظفر که در نیمه دوم قرن هشتم در یزد و مدت قلیلی در شیراز حکومت می‌کرده و رشته حیاتش به دست تیمور گسسته شده است به چشم می‌خورد. از اشعار او می‌توان فهمید که حیدر شیرازی مدت‌ها در یزد اقامت داشته و با دستگاه حکومتی نصره الدین در ارتباط بوده است.

نسخه‌ای از دیوان او که به مونس الارواح موسوم است و ظاهراً همه اشعار او را دربر ندارد، به شماره ۲۸ در کتابخانه موزه بریتانیا (No. or.28) نگهداری می‌شود. این نسخه منحصر، دارای ۱۰۶۰ بیت از اشعار حیدر شیرازی در قالب‌های غزل و قصیده است و کاتبی به نام محمد بن حسن بن عبدالله نکساری آن را در اواخر رجب سال ۸۸۱ هجری کتابت کرده است. بیشتر اشعار حیدر را غزل‌های او تشکیل می‌دهد که به سبک عراقی سروده شده است. وی در ردیف شعرای متوسط این دوره قرار دارد و در غزل‌هایش بیشتر تحت تأثیر خواجه و حافظ بوده است. دیوان حیدر شیرازی با پژوهش سید علی میرافضلی از روی تنها نسخه شناخته شده آن بازخوانی شده و همراه با نسخه عکسی کتاب چاپ و منتشر می‌گردد.

۳. شروط فارسی، شمس الدین محمد دریستی، پژوهش عمادالدین شیخ الحکامی
شروط را از شاخه‌های علم فقه دانسته‌اند. شروط در واقع دانش نوشتن و تنظیم اسناد قضایی است. این کتاب در نوع خود از کهن‌ترین نمونه‌هایی است که به زبان فارسی نوشته شده است. مؤلف کتاب، قاضی شمس‌الدین محمد بن کریم‌الدین محمد بن

بدرالدین محمد بن ابی سعید درستی مرشدی کازرونی و تألیف نیمه دوم قرن نهم هجری است. یگانه نسخه این کتاب به خط مؤلف آن در کتابخانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۷۶۱۲ نگهداری می‌شود. چند برگه از ابتدای این کتاب افتاده است. بخش موجود به باب‌های زیر تقسیم شده است:

[اقرار]، بیع اجاره، هبه، وقف، نکاح، خلع، وکالت، شرکت، وصیت، دعوی، تعلیق، عهد و یمین، عتق. مؤلف هر باب را با مقدمه‌ای کوتاه در تعریف موضوع باب آغاز کرده و سپس نمونه‌های متفاوتی از اسناد مربوط به آن موضوع را از اسناد واقعی ذکر می‌کند. اگر چه در برخی موارد به جای ذکر نام اشخاص از واژه فلان بن فلان استفاده کرده است. اما در مجموع این کتاب مملو از اسامی اشخاص اماکن و محلات است که می‌تواند ما را به شناختی نسبی از شهر کازرون در قرن نهم رهنمون باشد. با توجه به کمبود اسناد متعلق به پیش از دوره صفوی، این مجموعه سند که متعلق به زندگی عادی و روزمره مردم در قرن نهم منطقه کازرون است می‌تواند از حیث شناخت و بررسی تاریخ اجتماعی بسیار مهم باشد. مؤلف کتاب در بقعه شیخ ابواسحاق کازرونی به کار قضا مشغول بوده و به همین دلیل حاوی اطلاعات ارزشمندی درباره وضعیت سلسله مرشدیه و مجموعه بناها و شخصیت‌ها، موقوفات و موقعیت اجتماعی این سلسله در سده نهم هجری است. علاوه بر این، شروط به ویژه برای شناخت شیوه‌های سندنویسی این قرن اهمیت فراوان دارد.